

J. H. WALTON, V. H. MATTHEWS, M. W. CHAVALAS, *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, Warszawa: Vocatio 2005, ss. 956.

Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej stanowi jedną z najcenniejszych pomocy dla głębszego zrozumienia sensu hebrajskich ksiąg Starego Testamentu w kontekście czasów, w których powstawały. Pozwala on spojrzeć na tekst biblijny oczyma starożytnych Izraelitów. Niejednokrotnie bowiem dystans czasowy pomiędzy współczesnymi odbiorcami tekstu Pisma Świętego a jego pierwotnymi adresatami jest czynnikiem powodującym nader istotne różnice w interpretacji, wynikające ze zmienionych uwarunkowań w mentalności, obyczajach i kulturze.

Podobny komentarz, dotyczący Nowego Testamentu, został wydany przez wydawnictwo Vocatio w r. 2000 (*Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*) i stanowi niezastąpione subsydium dla każdego, kto pragnie odczytać tę część Biblii w jej starożytnym kontekście. Obecny komentarz stanowi dopełnienie tamtego dzieła, obejmując kolejne księgi Biblii. Ze względu jednak na fakt, iż autorami są bibliści protestanccy, w komentarzu nie znajdziemy odniesień do ksiąg deuterokanonicznych. Zresztą kwestia ta została zawarta w tytule, wskazującym na opracowanie wyjaśnień jedynie do ksiąg, które w kanonie Starego Testamentu występują w języku hebrajskim.

Fakt protestanckiej proweniencji autorów nie powinien jednak wzbudzać obaw u polskiego odbiorcy, oczekującego niejednokrotnie tego typu opracowań w ujęciu katolickim, gdyż poru-

szane w nim kwestie dotyczą czasów poprzedzających powstanie różnic wyznaniowych, a nawet – w przeważającej większości – są podzielane również przez wyznawców judaizmu. Jest to więc dzieło o charakterze naukowym, podchodzące do zagadnień religijnych z perspektywy obiektywizmu badawczego

Wyjaśnienia zawarte w *Komentarzu historyczno-kulturowym do Biblii Hebrajskiej* dotyczą tych wersetów, których zrozumienie jest uwarunkowane w sposób szczególny kontekstem historyczno-kulturowym. Ponadto zamieszczono kilkanaście artykułów, omawiających w sposób szczegółowy wybrane kwestie, budzące współcześnie kontrowersje (np. datacja wyjścia Izraelitów z Egiptu) lub przedstawiające szersze tło historyczne wydarzeń, w oparciu o odkrycia archeologiczne (np. Inskrypcja Sennacheryba, Lakisz, itp.).

Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej, ze względu na fachowość, przejrzysty układ i łatwe do odnalezienia omówienia poszczególnych wersetów, jest niezastąpioną pomocą w lekturze i analizie naukowej hebrajskich ksiąg Starego Testamentu.

Ks. Krzysztof BARDSKI